

ШЛЯХ ДА ДАБРА І РАЗУМЕННЯ, або Якім каштоўнасцям вучаць сведкі Халакосту?

Мінулай восенню прайшоў невялікі юбілей, які з-за пандэміі застаўся незаўважаным, — 20 гадоў таму ў вёсцы Парэчча Пухавіцкага раёна адкрыўся першы ў Беларусі помнік праведнікам свету. Тут у гады вайны, рызыкуючы ўласным жыццём, мясцовыя жыхары хавалі дзяцей, выведзеных з Мінскага гета. Можна сказаць, што менавіта з усталявання помніка ў Парэччы і пачалося для нашай краіны вывучэнне тэмы Халакосту.

Асэнсаванне гэтай праблемы прайшло некалькі этапў: ад амаль татальнай табуізацыі ў пасляваенны час да абуджэння цікавасці дзякуючы масавым публікацыям на хвалі перабудовы ў 90-я гады і афіцыйнага прызнання Халакосту ў пачатку гэтага стагоддзя. Тым не менш яшчэ нельга адназначна сказаць, што ў свядомасці ўсіх беларусаў Халакост дакладна разумеецца як асобны элемент трагедыі Вялікай Айчыннай вайны.

НЕ ТОЛЬКІ ГІСТОРЫЯ

За час Другой сусветнай вайны было знішчана шэсць мільёнаў яўрэяў, каля 800 тысяч з іх былі жыхарамі Беларусі. Штогод у Міжнародны дзень памяці ахвяр Халакосту ў розных краінах свету людзі не проста згадваюць трагедыю, але і абмяркоўваюць шляхі папярэджання падобнага ў будучыні. «Кожнае пакаленне праходзіць этап, калі трэба выбіраць паміж добром і злом. Вывучаючы гэтую тэму і спрабуючы зрабіць яе і сённяшнім болям, мы якраз выбіраем той самы шлях да добра і разумення адно аднаго», — лічыць намеснік старшыні Саюза беларускіх яўрэйскіх грамадскіх аб'яднанняў і абшчын Барыс ГЕРСТАН.

Распрацоўка тэмы Халакосту — гэта і выдатная падказка, як наогул падаваць трагічныя старонкі гісторыі (а для нашай зямлі, дзе загінуў кожны трэці, гэта асабліва важна), бо, на жаль, да гэтага часу мы ўсё яшчэ вучымся працаваць з культурай памяці. Сёння яшчэ і даводзіцца супрацьстаяць фальсіфікацыям.

Калі скажу, што на правым баку, калі стаіш тварам да вуліцы Мяснікова, цякла па бардзюры рака крыві, ніхто не паверыць. У скверы каля кінатэатра «Беларусь» людзі віселі тыднямі, іх забаранялі здымаць.

«Усё больш становіцца відавочным, што вывучэнне Халакосту — не толькі гісторыя. Грамадства мае патрэбу ў вывучэнні гэтай тэмы і ў іншых дысцыплінах: літаратуры, грамадазнаўстве. Існуе шмат даследаванняў Халакосту і з пункту гледжання філасофіі, палітыкі, эканомікі і нават генетыкі. Тым не менш застаецца пытанне: наколь-

кі інтэграваны ў нашым грамадстве веды, якія на гэтых даследаваннях заснаваны? Ці часта мы задумваемся аб складніках катастрофы, аб дыскрымінацыі, аб антысемітызме, гвалце, парушэнні правоў чалавека? Ці часта пытаем у сябе, наколькі веды аб Халакосце ўплываюць на нашы дзеянні ў дзяржаве

Фрыда РЭЙЗМАН каля помніка праведнікам свету ў вёсцы Парэчча Пухавіцкага раёна.

і грамадстве? — заўважае старшыня праўлення Міжнароднага грамадскага аб'яднання «Узаемапа разуменне» Анжаліка АНОШКА.

«Я САМА САБЕ НЕ ВЕРЫЛА...»

Фрыдзе Рэйзман, калі пачалася вайна, было пяць гадоў. Яна перажыла пяць з шасці пагромаў Мінскага гета. Па перапісе 1939 года ў Мінску пражывала 250 тысяч чалавек, 70 працэнтаў з іх былі яўрэямі. Афіцыйна названа лічба вязняў Мінскага гета — 100 тысяч чалавек, хаця жанчына ўпэўнена, што ахвяр было больш: «Ніхто не лічыў забітых. Вады, ежы не было. Кожны дзень ад голаду, холаду і хвароб паміралі тысячамі. Людзі не маглі іх пахаваць, трупы выкладвалі каля ганка, і існавала каманда, якая збірала іх. Немцы прымяркоўвалі пагромы да савецкіх ці яўрэйскіх свят. Ці «бралі» некалькі вуліц, а суседнія не чапалі. Аднойчы на вуліцы Абутковай быў пагром. Пасля маці пайшла туды, а я за ёй. У скверы каля кінатэатра «Беларусь» людзі віселі тыднямі, іх забаранялі здымаць. Я сама сабе не верыла, пакуль у брашуры з успамінамі не прачытала, як іншая сведка піша пра тое ж самае. Калі скажу, што па правым баку, калі стаіш тварам да вуліцы Мяснікова, цякла па бардзюры рака крыві, ніхто не паверыць. У цагляным двух-

павярховым дамку юдэнрат вырашыў змясціць усіх сірот проста пад дахам, дзяцей не было чым карміць. Калі мая маці магла дастаць мукі, то варыла зацірку ў вядры і насіла іх карміць. У адзін дзень па гета разнеслася, што дзяцей выразалі проста ў ложках... Я не разумею выказвання: «Прыгажосць уратуе свет». Прыгажосць праходзіць, а дабрыва застаецца вечна. І я прашу, каб толькі дабро кіравала людзьмі свету».

Міхаіл Розеншэйн нарадзіўся ў верасні 1940 года, яму не было і года, калі ён трапіў у Беластоцкае гета ра-

«яўрэйскага лёсу» ў савецкіх людзей, аказвае свой уплыў і цяпер. Натуральна, людзі не хацелі і баяліся распавядаць пра тое, што перажылі. А гэты страх не даваў магчымасці вучыцца, развівацца і ўладкоўвацца ў жыцці. Сёння гэтыя састарэлыя не маюць нейкага асаблівага, замацаванага заканадаўствам статусу, дадатковых ільгот ці паслуг. Пэўная падтрымка ахвяр Халакосту ў нашай краіне ў асноўным з'яўляецца зонай адказнасці грамадскіх арганізацый, у тым ліку і забеспячэнне сведкам ваенных падзей псіхалага-сацыяльнай рэабілітацыі.

МАСТОК У МІНУЛАЕ

А як далей будзе развівацца памяць аб ваенных трагедыях, асабліва зыходам сведкаў тых падзей? Сёння з'явілася новая група даследчыкаў, якая стала «мастком», што злучае гісторыю і будучыню, — гэта настаўнікі школ. З веданнем ландшафту, гісторыі, фактуры гэтыя людзі разам са сваімі вучнямі здабываюць матэрыял, у тым ліку важны для мемарыялізацыі Халакосту.

Напрыклад, такую работу вядуць настаўнікі Лагойшчыны, дзе ў гады вайны было знішчана каля тысячы яўрэяў (акт захавання на месцы расстрэлу ўтрымлівае толькі 25 прозвішчаў). Вядуцца даследаванні і ў невялікіх населеных пунктах Маладзечанскага раёна — Чырвонае і Гарадок. Так, вучні Гарадоцкай сярэдняй школы разам з настаўнікамі распрацоўваюць турмаршрут па мясцінах памяці Вялікай Айчыннай вайны. А самая першая краязнаўчая школа, якая стала распрацоўваць ваенную тэматыку, знаходзіцца ў Мар'інай Горцы.

Яшчэ адна ініцыятыва працуе ў Вілейцы — там стварылі праект помніка, які раскажа пра трагедыю населенага пункта і актыўнае супрацьленне (вядомы вывад 300 чалавек праз лінію фронту афіцэрам Чырвонай Арміі), а таксама захаванне імёны праведнікаў, якія выратавалі ў раёне яўрэйскае насельніцтва.

Вядзецца і новы пошук тэм для дыялогу з падрастаючымі пакаленнямі аб Халакосце. Гісторыя становіцца больш зразумелай дзецям, калі яны адчуваюць, што трагедыя адбывалася не так даўно і побач з тымі месцамі, дзе яны жывуць. Так, у турыстычных і адукацыйных мэтах ужо выкарыстоўваецца аўдыягід, аздоблены ўспамінамі сведак пра гета Гродна (а таксама створаны праект і «Гарадзенскае гета ў інфаграфіцы»). Важна гаварыць не толькі пра трагедыю, але і пра тое, якім было жыццё да вайны і які след застаўся ад людзей, у гады вайны асуджаных на пакуты.

Алена ДЗЯДЗЮЛЯ.

У рэгіёне

ВЫСТАВА Ў ПОЛАЦКУ ПАКАЖА, ЯК ЖЫЛІ ШКОЛЬНІКІ 150 ГАДОЎ ТАМУ

У Дзіцячым музеі Полацка 1 верасня адкрыецца выстава «3 гісторыі школьнага сшытка XIX стагоддзя», якая не пакіне аб'якавымі ні дзяцей, ні дарослых.

«Што, калі табе трэба будзе ўпершыню ў жыцці паставіць у сшытак кляску і даведацца, як яе вывесці з дапамогай нейкай прамакашкі? Або запісаць тэкст перавай ручкай у пропісе, а не набраць на клавіятуры? Або сесці за парту, за якой сядзелі твае аднагодкі сто гадоў таму? У гэтым выпадку школьныя прадметы ператвараюцца ў сапраўдныя артэфекты, а наведванне выставы становіцца падарожжам у дакамп'ютарную эру», — запрашае музей.

Гасцей чакаюць прыналежнасці, звыклія для нашых продкаў, але загадкавыя для сучаснага чалавека. Можна будзе даведацца, па якіх падручніках вучыліся прапрабабкі і прапрадзядулі, мамы і таты: з чым яны хадзілі ў школу, чым і на чым пісалі і лічылі, што вывучалі. Усе жадаючыя, хто прыйдзе, пабываюць на ўроку ў старой школе, даведаюцца, як жылі школьнікі 150 гадоў таму, і разгадаюць таямніцы старадаўніх прадметаў, якіх не сустрэнеш у доме XXI стагоддзя.

Выставу можна наведаць да 20 лістапада.

ЖЫХАР ГРОДНА ВЫКРАЎ У БАНКА БОЛЬШ ЗА 14 ТЫСЯЧ РУБЛЁЎ І ПАТРАЦІЎ НА СВАЁ ВЯСЕЛЛЕ

Гродзенскі міжраённы аддзел Следчага камітэта завяршыў расследаванне крымінальнай справы аб махлярстве ў буйным памеры.

З матэрыялаў справы вынікае, што 30-гадовы жыхар Гродна з 2020 года быў зарэгістраваны ў якасці індывідуальнага прадпрымальніка. Для вядзення рознічнага гандлю мужчына адкрыў краму, у банку аформіў дагавор эквайрынгу і атрымаў банкаўскі тэрмінал. У лютым 2021 года мясцовы жыхар спыніў дзейнасць, аднак дамову не скасаваў і тэрмінал не вярнуў. «Дамова эквайрынгу вызначае парадак і ўмовы ажыццяўлення плацяжоў і разлікаў з арганізацыямі гандлю па аперацыях з выкарыстаннем тэрмінальнага абсталявання, праведзеным пры выкарыстанні банкаўскіх плацежных карт», — растлумачылі ў СК.

Падчас допыту абвінавачаны расказаў, што яму вельмі патрэбныя былі грошы на ўласнае вяселле, у сувязі з чым ён прыдумаў незаконны спосаб заробку. З лютага па сакавік гэтага года, маючы ў карыстанні банкаўскі тэрмінал, ён ажыццяўляў дзеянні па адмене неіснуючых аперацый і вяртанню грошай на асабістыя банкаўскія карткі. Усяго мужчына выкраў у банка больш Вг14 тыс. Грошы, здабытыя злачынным шляхам, мужчына патраціў на вяселле.

Абвінавачаны віну ў здзяйсненні злачынства прызнаў цалкам і кампенсаванне маёмасную шкоду банку ў поўным аб'ёме.

ЖЫХАРКА ЛІДЫ ЗНАЙШЛА ГРЫБ-ГІГАНТ ВАГОЙ БОЛЬШ ЗА 5,5 КГ

Лідчанка Альбіна Кажухоўская прыехала да бабулі на канікулы ў в. Верх-Крупаву, выйшла прагуляцца і ў полі недалёка ад вёскі наткнулася на грыб-гігант.

Прынесла дадому, бабуля паклала на вагі — заважыў больш за 5,5 кг. Разрэзалі — па структуры, кажуць, як сыр, а пах — ярка выражаны грыбны.

Хоць і лічыцца порхаўка ядомым грыбам, прыгатаваць з яго нешта, праўда, пакуль не адважыліся.

Дарэчы, сям'я Кажухоўскіх — шматдзетная, у ёй выхоўваюцца пяцёра дзяцей. Дакладней, яны ўжо выраслі. Альбіна — малодшая, у яе чацвёра старэйшых братоў. Ды і сама дзяўчынка пойдзе ўжо ў 9-ы клас. На канікулы яна прыехала пасля спартыўнага лагера, а вучыцца ў Гродне, у вучылішчы алімпійскага рэзерву.